

sa määritelty koskemaan vain vainon vuoksi pakenevia ihmisiä. Raili Gothónin ja Ulla Siirron toimittamassa kirjoituskokoelmassa *Pakolaisuudesta kotiin* käsitettä käytetään kuitenkin UNHCR:n kriteereitä laajemmin, sillä muutkin kuin vainotut ihmiset voivat joutua jättämään kotinsa pakon edestä, esimerkiksi erilaisten konfliktien, luonnonilmiöiden tai taloudellisten syiden vuoksi.

Kirja kokoaa yhteen tietoa niin pakolaisuuden eri vaiheista kuin myös sen lainsäädännöllisestä, poliittisesta ja ekologisesta puolesta sekä nostaa esiin sosiaalityöhön, terveydenhuoltoon, ihmisoikeuksiin, uskontoon ja etiikkaan liittyviä kysymyksiä. Kasvot ja äänen ilmiölle antavat lukujen väliin sijoitetut pakolaisten ja heidän parissaan työskentelevien ihmisten tarinat sekä käsiteltäviä aiheita elävöittävät valokuvat. Kokoelma on suunnattu eräänlaiseksi käsikirjaksi pakolaisten ja turvapaikanhakijoiden vastaanottoa suunnitteleville tai heitä jo ottaneille kunnille sekä pakolaisten ja turvapaikanhakijoiden parissa toimiville järjestöille ja yksityisille ihmisille. Teos soveltuu tekijöiden mukaan myös oppikirjaksi, ja sen loppuun on koottu luettelo erilaisista peruskäsitteistä ja lyhenteistä.

Kirjoituskokoelman aloittavat Pauliina Parhiala ja Sylvia Raulo pohdinnallaan yhtäältä pakoon lähtemisen syistä ja toisaalta sii-

Haavoitetuista

Raili Gothóni & Ulla Siirto
(toim.): *Pakolaisuudesta kotiin*.
Helsinki: Gaudeamus, 2016.
275 s.
ISBN 978-952-495-395-5

Pakolaisuuteen liittyy monimutkaisia taloudellisia, kulttuurisia ja poliittisia kysymyksiä. Koska turvaa etsivien ihmisten vastaanottamista koskeva keskustelu on usein tunneperäistä, asiallisen tiedon tuottaminen pakolaisuuden syistä ja prosesseista on tärkeää. Käsitteenä pakolaisuus on YK:n Geneven pakolaissopimuksessa ja sen lisäpöytäkirjas-

tä, mikä saa ihmiset pysymään paikoillaan hyvin vaikeissakin olosuhteissa. Jari Hietarannan kirjoituksessa puolestaan kuvataan monisyisesti, kuinka tilapäisiksi tarkoitetuista pakolaisleireistä tulee usein pysyviä pienenisyyhteiskuntia, joilla voi olla hyvin erilaisia ja arvaamattomia sekä paikallisyhteisöihin että luontoon kohdistuvia ympäristövaikutuksia. Luvussa käydään myös läpi niitä keinoja, joilla ei-toivottuja vaikutuksia voidaan lieventää. Kirjan kolmannessa luvussa pakolaisuutta tarkastellaan politiikan, lakien, sopimusten ja turvapaikanhakijoiden haavoittuvan aseman näkökulmasta. Kirjoituksessa Laura Tarvainen nostaa esiin kysymyksen myös Suomen pakolaispolitiikassa näkyvästä jännitteestä yhtäältä valtion turvallisuuden ja toisaalta ihmisoikeussopimusten asettamien veloitteiden välillä. Kokoelman seuraavat kaksi kirjoitusta ovat seikkaperäisiä kuvauksia kiintiöpakolaisten valintaprosessista (Marjo Mäkelä) sekä heidän lähtömaissa saamastaan kulttuuriorientaatiokoulutuksesta (Eija-Riitta Kinnunen & Kaisa Honkala).

Kiintiöpakolaiset muodostavat vain pienen osan kaikista maailman turvaa etsivistä ihmisistä, joista suurin osa on matkalla joko itseksensä tai jonkin ryhmän mukana. Kokoelman puoliväliin sijoittuvassa Ulla Siirron ja Marja-Liisa Laihian

kirjoituksessa tarkastellaan turvapaikanhakijoiden matkaan ja turvapaikanhakuun liittyviä prosesseja ihmisoikeuksien näkökulmasta. Pakolaisuuteen ajavat tapahtumat ja myös matka turvallisempaan ympäristöön voivat usein näkyä ihmisten terveydentilassa. Kirjan seitsemännessä luvussa lääkäri Pekka Tuomola tarkastelee pakolaisten terveyteen liittyviä kysymyksiä ja erityishaasteita, jotka koskevat turvattomuuden tunteesta tai kidutuksesta syntyneitä traumoja ja niiden hoitoa sekä paperittomien asemaa suomalaisessa terveydenhuoltojärjestelmässä. Tuomola nostaa kirjoituksessaan esille myös näkökulman terveydenhuollossa tarvittavasta kulttuurisensitiivisyydestä ja transnationaalisesta osaamisesta, jolloin korostetaan potilaan oman kertomuksen, dialogisen vuorovaikutuksen, keskinäisen tiedonsiirron ja yhteisymmärryksen merkitystä hyvään hoitotulokseen pääsemisessä.

Kiintiöpakolaisten ja oleskeluluvan saaneiden turvapaikanhakijoiden vastaanotto on Suomessa kunnille vapaaehtoista. Saana Hansen ja Hanna Holm avaavat kirjoituksessaan aiheeseen liittyvää päätöksentekoprosessia sekä niitä päätöksiä ja käytännön toimia, joita pakolaisten vastaanottaminen kunnilta edellyttää, kuten alkuvaiheen integraatiota koskevia konkreettisia järjestelyjä. Ulla Siirto

ja Sari Hammar jatkavat aiheen parissa kuvaamalla ja erittelemällä erilaisia maahanmuuttajien integraatiota edistäviä käytäntöjä sekä konventionaalisia ”kotoutumisen avaintekijöitä”. Kirjoituksessa Siirto ja Hammar nostavat aiheellisesti esiin myös näkökulman kotoutumisesta edistävistä tai hankaloittavista tekijöistä sekä kysymyksen kotouttamista säätelevän lainsäädännön toteutumisesta samalla kun toiminnan edellytyksiä supistetaan. Suomalaisen yhteiskunnan ilmapiiri vaikuttaa myös siihen, miten kotouttamislakia sovelletaan paikallisesti. Maahanmuuttajien kiinnittyminen asuinkuntaan sujuu huomattavasti helpommin, jos ilmapiiri on epäluuloisen ja eristävän sijaan myönteinen ja avoin. Viime vuosien aikana olemme saaneet lukea lehdistä esimerkkejä molemmista suhtautumistavoista.

Integraatiota tai kotoutumista käsitellään myös kirjan toiseksi viimeisessä luvussa, jossa kirjoittajat Hammar ja Marja Katisko tarkastelevat yhteiskunnallista osallisuutta ja osattomuutta sekä somalialaisten että asunnottomien pakolaistaustaisten perheiden ja nuorten näkökulmasta. Kaikkiaan 11 kirjoituksesta koostuvan kokoelman päättää toimittajien Siirron ja Gothónin yhdessä kirjoittama luku, jossa he pohtivat pakolaisuuteen liittyvää yhteiskunnallista muutosta solidaarisen yhdessä

elämisen taidon, uskonto- ja kulttuurilukutaidon, rasismin ehkäisyn sekä kestävän kehityksen kannalta.

Yksi kirjoituskokoelman läpi kantavista teemoista on pakolaisuuteen liittyvän haavoittuvuuden moniulotteisuus ja -asteisuus sekä tämän haavoittuvan aseman huomioiminen erilaisissa vastaanoton vaiheissa ja prosesseissa. Tätä vasten on syytä muistaa, kuten Pauliina Parhiala ja Sylvia Raulo kirjoituksessaan toteavat, että jokaisen konfliktin ja prosenttiluvun takana on ihmisiä yksilöllisine tarpeineen. Suomeen saapuneet turvapaikanhakijat ja pakolaiset ovat taustaltaan hyvin heterogeeninen ryhmä, ja erot ihmisten välillä ovat usein suurempia kuin erot esimerkiksi kulttuurien välillä. Kidutettujen ja traumatisoituneiden ihmisten asema on toki poikkeuksellinen, ja on hyvä muistaa, että turvaa hakevien keinot suojautua virkamiesten ja hallinnon taholta tulevilta päätöksiltä ja esimerkiksi turvapaikanhakuprosessiin liittyviltä epäkohdilta ovat hyvin rajalliset. Pakolaisten ja turvapaikanhakijoiden näkeminen erityistukea tarvitsevinä yksilöinä on erilaisten vastaanoton prosessien oikeudenmukaisen ja inhimillisen toteutumisen kannalta näin ollen ensiarvoisen tärkeää. Samalla tulisi kuitenkin pitää huolta, ettei haavoittuvuudesta monisyisenä ja eri elämänvaiheisiin osaltaan erottamattomasti

kuuluvana asiana muodostu yhteiskunnan uusia jäseniä marginalisoivaa ja leimaavaa suhtautumistapaa, joka näkee heidät kaiken niin materiaalsen, sosiaalisen kuin kulttuurisenkin pääomansa menettäneinä passiivisina ja autettavina uhreina.

Suomalainen maahanmuuttokeskustelu on elänyt vuosituhannen vaihteesta lähtien eräänlaisessa uudessa murrosvaiheessa. Tällä vuosikymmenellä keskustelun sävy on ollut suurelta osin (jälleen) ongelmakeskeistä, ja osapuolet tuntuvat olevan kauempana toisistaan kuin koskaan aikaisemmin. Pakolaisten ja turvapaikanhakijoiden haavoittuvuutta korostavan puhutavan lisäksi myös Suomessa on viime aikoina vahvistunut suhtautumistapa, jossa eri paikkakunnille sijoitetut turvapaikanhakijat on saatettu esittää apua tarvitsevien sijaan turvatomuutta ja väkivallan uhkaa lisäävinä. Filosofi, psykologi ja sosiologi George Herbert Meadilla mukailleen vasta jonkin yhteisön jäsenyys mahdollistaa ihmiselle hänen nykyhetkessä toimivan, aktiivisen ja uutta luovan puolensa. Minän alkuperä on siten vuorovaikutuksessa, jossa keskeinen merkitys on toisten ihmisten ajatuksilla, asenteilla ja konkreettisilla teoilla. Meadilaisittain ajateltuna yhteiskunnan uusista jäsenistä tulee siten heitä ympäröivän sosiaalisen maailman kuvajaisia. Edellä mainit-

tujen ja toisilleen vastakkaisten puhetaapojen sijaan olisikin toivottavaa, että tulevaisuudessa myös suomalaisessa yhteiskunnassa olisi vielä tilaa toisenlaisille, erilaisten ääripäiden väliltä löytyville katsantokannoille, joissa ei kadoteta inhimillisyyttä, mutta ei myöskään sorruta halpaan sentimentalismiin. Kuten kirjassa todetaan, turvapaikanhakijat ja pakolaiset eivät ole kasvoton Euroopan läpi vyöryvä "aalto" tai ongelma, vaan jokainen heistä on etsimässä tulevaisuutta itselleen ja läheisilleen. Monikulttuurinen Suomi ei ole siten väliaikainen ilmiö, josta vieraat jossakin vaiheessa lähtevät. Siksi onkin opeteltava uusia strategioita yhdessä elämiseen. Tämä edellyttää usein vaivanäköä.

Ville-Samuli Haverinen